

RODINA A ŠKOLA

LIST

ALBERTA EINSTEINA
DCÉRE

FORDOVA FILOZOFIA

PRIEMYSLU

CHARAKTEROVÁ VÝCHOVA

V ANGLICKU

ŠKOLSTVO

A DON QUIJOTE

VÝSLEDKY

PÁTRANIA PO PREDKOCH

PREČO

SA RADI SMEJEME?

NÁŠ HOST

Mgr. Dušan Jedinák

námestník ministra školstva SR v rokoch 1991 – 1992

1 € / 30 Sk

NIEKOĽKO RÁD NA PODPORU ŠANCE
NA ÚSPECH ŠKOLY V DNEŠNOM SVETE

Škola potrebuje svetlo dobra

Rozhovor s námestníkom ministra školstva SR v rokoch 1991 – 1992 Mgr. Dušanom Jedinákom

Od začiatku júla 1991 do konca júna 1992 patrilo k novým úradníkom na Ministerstve školstva SR v Bratislave. Z riaditeľa Gymnázia v Topoľčanoch sa stal námestníkom ministra školstva pre základné a stredné školy. Mgr. Dušan Jedinák, ktorého verejnosť pozná ako zanieteného učiteľa školskej matematiky (počtov a merby) aj zberateľa i šíriteľa podnetných myšlienok zaujímavých osobností. Čitatelia Rodiny a školy ho registrujú ako verného spolupracovníka a nezištného prispievateľa. Prinajmenšom tieto fakty nám dali podnet, aby sme sa s ním pozhovárali o výchove, vzdelávaní i učiteľskom chlebkú.

Spomeniete si ešte na svoje úradnícke pôsobenie? Ako ste vtedy vnímali fakt, že ako učiteľ matematiky ste sa zrazu ocitli na ministerstve?

Spomínam, a možno častejšie, ako by bolo vhodné. Vtedy to bol nečakaný skok do rozbušených politických vôd. Nedokázal som odmietnuť ponuku na krátku úradnícku kariéru. Teraz to hodnotím ako poučnú stáž v búrlivých pomeroch riadenia príliš veľkej spoločenskej organizácie.

Čo si vybavujete z tohto obdobia najčastejšie? Čo vám dala táto skúsenosť?

Doučil som sa poriadne úradovať, operatívne pripravovať a spracúvať aj koncepčné materiály. Rok je však na dlhodobú preukázateľnú výsledky určite málo. Pochopil som úradnícky život i argumentovanie administratívnych pracovníkov. Boli tam takí, ktorí spolupracovali na potrebných zmenách školských pomerov, ale aj takí, ktorí smerovali len za svojimi osobnými záujmami. Boli to ešte revolučné časy.

Pamätám si, že ste často oslovovali pedagogickú verejnosť prostredníctvom Učiteľských novin, kde ste učiteľom i riaditeľom adresovali rad podnetov, výziev. Okrem iného ste apelovali na to, aby školy pracovali poctivo, čestne, otvorene, demokraticky. V tom čase to asi patrilo k nástrojom otvorenej komunikácie...

Zodpovedná a zmysluplná pedagogická činnosť by mala byť vždy ozdobou tých, čo sa nechajú označovať ako učiteľia. Dodnes si myslím, že učiteľstvo musí byť nezištné poslanie a povolanie, napriek tomu, že platy učiteľov sú v porovnaní s inými vysokoškolsky vzdelanými zamestnancami stále pomerne nízke, a o ich spoločenskom postavení radšej pomlčím. Byť pedagogickým pracovníkom je pre mnohých možno celkom príjemné a aj pohodlné zamestnanie. Didaktických fachmanov

v školstve potrebujeme, ale lajdácki školskí potrimiskári do moderných vzdelávacích inštitúcií nepatria. Tých treba odkláňať už vo vysokoškolskej príprave budúcich učiteľov. Ako povedal Jan Amos Komenský: Jediným učiteľom hodným toho mena je ten, kto vzbudzuje ducha slobodného premýšľania a rozvíja cit osobnej zodpovednosti.

Štvorsté výročie narodenia Komenského sme si pripomínali práve v čase vášho pôsobenia na ministerstve školstva roku 1992. Bolo s ním spojených mnoho podujatí, ale aj vydavateľských počínov. Nemáte dojem, že v súčasnosti sme na Komenského akosi pozabudli, pritom by bolo potrebné pripomínať si ho na mnohých miestach denne?

V školskom prostredí by sme mali viac konať v duchu Komenského, Pestalozziho, Montessoriovej a iných. Pedagogických vzorov sa nájde dosť, len menej vidieť tvorivých nasledovníkov. Spoločensky pomerne málo zvýrazňujeme dlhodobú preukázateľnú pedagogickú úspechy v širšom kontexte v konkrétnom regióne. Odbory školstva síce pravidelne oceňujú svojich učiteľov, ale často mi to pripadá ako rutina. Asi tomu chýba prirodzený entuziazmus, čaro prekonaných nástrah, úprimnosť radosti z mimoriadnych okolností. Tu ešte raz Komenský: Nedopusť, aby zlí zabráňovali konať správne. Ich chválou treba pohľ...

dať, nactiutrhánie si nevšimaf. Radšej byť od zlých nenávidený než uctievaný... Nesľubuj, že vykonáš, nehonos sa, že si vykonáš, ale prenechaj na svoje skutky, aby za teba hovorili... S temnotami netreba nijak zvlášť zápasíť, ak sa prinesie svetlo, pretože ustúpia samy od seba.

Ako hodnotíte vývoj nášho školstva za ostatné štvrtstoročie?

Mnohé školské činnosti sa valia dnes a valili aj predtým samospádom. Niekedy je to možno aj výhodou. Ale to nie je systematický úspech a skutočná radosť. Málo odlišujeme celé spektrum rôznorodých okolností a merateľných výsledkov, ktoré možno porovnávať. Hlbokú zmenu koncepcie školského systému a preukázateľne pozitívne výsledky nedosiahne žiadna mocichtivá vláda a jej často sa striedajúci ministri len za štyri roky. Trvalé zmysluplné zmeny i koncepčné úpravy treba v školstve dohodnúť – spoločensko-politicky, komplexne a s odbornou garanciou – aspoň na dvanásť až šesťnásť rokov dopredu.

Aký význam pripisujete výchove a vzdelávaniu v spoločnosti?

Najprv stručné a výstižné definície českého pedagóga z polovice minulého storočia Dominika Pecku: Výchova je zámerná a sústavná pomoc človeku, aby sa samostatným a harmonickým uplatnením všetkých svojich vlôh rozvíjal na usfachtilú mravnú osobnosť... Cieľom výchovy je predovšetkým vypestovať zmysel pre hodnoty a ich systém... Vzdelanie

Ak sa majú proti skazenosti ľudského pokolenia použiť lieky, má sa tak stať najmä opatrnou a prezieravou výchovou mládeže.

Jan Amos Komenský

Je pestovanie všetkých schopností človeka, duchovných i mravných, i telesných.

Všetci dobre vieme, že výchova a vzdelávanie sú pre ľudskú spoločnosť nenahraditeľné. Na svete nie je nič dôležitejšie a bohatšie ako ľudská osobnosť a jej intelektuálna i technologická tvorivosť. Výchova a vzdelávanie majú byť trvalým súzvukom zdôvodnených, zmysuplných aktivít a precitenej, tvorivej ľudského záujmu.

Je Slovensko vzdelanou krajinou s dobrým školským systémom? Čo nám k tomu chýba?

Máme zrejme to, čo si zaslúžime. Možno sa nedajú príliš rýchlo odstraňovať hlboké nedostatky a škody napáchané dlhodobou nekoncepciou. Málokto vie, ako sa funkčne „presádzajú“ rôzne školské systémy medzi rozličnými krajinami. Zdá sa mi, že treba bezodkladne vytvoriť kvalitné štandardy výchovných cieľov a ich objektívne výsledky využívať na pravidelné transformačné opatrenia. Krajiny s úspešným školským systémom sa vyznačujú aj tým, že ich predstavitelia a osobnosti verejného života majú s rodičmi, učiteľmi a so žiakmi spoločné presvedčenie o nenahraditeľnom význame efektívneho vzdelávania a výchovy. Nezabúdajme, že pri dodržiavaných právach žiakov a povinnostiach učiteľov sú oprávnené aj práva učiteľov a povinnosti žiakov.

K vašim záujmám patrí zbieranie zaujímavých informácií o živote a diele známych osobností a ich výrokov. Čo vás k tomu inšpirovalo?

Pravdepodobne vyučovací predmet, ktorý som vyštudoval a dlhodobo aj praktizoval. V ňom sú dôležité axiomy, definície, štruktúrované tvrdenia i logické zdôvodnenia. Tak ich hľadám aj v myšlienkach významných osobností. Rád si podnetné citáty nielen vyberám, ale ich aj „vnucujem“ iným. Chcem sa nimi trafiť do zmysuplných podstaty ľudského života.

Majú Slováci radi múdrych ľudí a múdre myšlienky?

Niektorí roduverní Slováci i šarmantné Slovenky určite áno.

V posledných rokoch sa v Európe i u nás znižuje hodnota rodiny, ako ju poznáme dlhé desaťročia a storočia. Ako sa pozeráte na tento trend?

Je mi z toho smutno. Neuvedomujeme si dlhodobé ničivé dôsledky popretia základných princípov ľudského spolužitia v prirodzenej, láskyplnej rodine. Prípadom iba slová Leva Nikolajeviča Tolstaja: Láska je len vtedy skutočnou láskou, ak človek obetuje pre druhého nielen svoj čas, svoje sily, ale nasadí všetko, aj svoj život. Iba tým, že v ľudoch existuje takáto

láska, sa udržuje tento svet... Šťastný je ten, kto našiel šťastie v rodine.

Na ktorých hodnotách by sme mali u nás budovať výchovu a život budúcej generácie?

Tentoraz si pomôžem slovami Jaroslava Seiferta: Každý má žiť a konať s plnou zodpovednosťou voči sebe samému, voči svojim deťom a voči spoločnosti. Každý má viesť svoj život v určitom historickom kontexte a niesť zaň zodpovednosť.

Aký by mal byť dobrý učiteľ? Máme u nás dobrých učiteľov?

Možno ani poriadne neviem presne zadefinovať okolnosti a vlastnosti dobrého učiteľa. Za dobrých učiteľov považujú kolegovia a mnohí rodičia často takých, ktorí im nespôsobia pedagogické a výchovné starosti. Ale ak treba, mám aj vážnejšiu charakteristiku kvalitného učiteľa podľa Hopkina a Sterna: Vysoká úroveň motivácie, zodpovednosti a entuziazmu pre učiteľské povolanie. Láskavý vzťah k žiakom, pozitívny vzťah k študentom, Majstrovské ovládanie didaktiky učebných predmetov. Optimálne využívanie metód vyučovacieho procesu na vlastnú špecifickú koncepciu výchovno-vzdelávacieho postupu. Spolupráca s ostatnými učiteľmi. Permanentná spätná väzba, reflexia, analýza a hodnotenie vlastnej práce a jej postupné optimálne zefektívňovanie.

Ako by ste charakterizovali dobrú rodinu, dobrú školu, dobrú výchovu a dobré vzdelanie? Dá sa to?

V duchu si myslím, že to tuším. Ale vyjadrenie definície je príliš široké a neurčité. Asi to treba prežiť. Dlhodobo spoznať na vlastnej koži, kedy to tak môžeme povedať, a aspoň približne aj dokázať – ale asi len každý sám za seba. Ten a ten bol človekom, ktorý mal v ro-

dine dobrú výchovu a aj v škole získal dobré vzdelanie.

Čo robíte v súčasnosti? Aké máte plány na najbližšie obdobie?

Niekoľko predchádzajúcich školských rokov som sa ako prdch – pracujúci dôchodca – venoval intelektovo nadaným deťom v základnej škole. Snažil som sa – tvorivo a primerane veku – priblížiť im civilizačný odkaz matematickej kultúry. Počty a merba i vyučovací predmet matematika ponúkajú v školskom prostredí zošľachujúci myšlienkový odkaz ľudského intelektuálneho pohľadu na jednoduché štruktúry a ich vlastnosti, na funkčné závislosti i priestorové analytické predstavy. Tam uplatňujeme prvé podnetné abstrakcie i užitočné zovšeobecňovanie. Aby deti vedeli aspoň trochu napríklad kriticky uvažovať, analyzovať, vedieť dávať veci do súvislosti. Učime sa definovať, argumentovať, miernu aj dokazovať, ba aj myšlienkovu sa dotknúť nekonečna. Asi sa dám na štúdium univerzity tretieho veku v odbore filozofia matematiky.

Aké máte želanie pre čitateľov mesačníka Rodina a škola?

Aby vytvárali spoločenstvo učiteľov a rodičov, ktorí nezatvárajú oči a uši pred skutočnými nedostatkami v pedagogickej činnosti, ale vlastným pričinením posúvajú riešenie problematiky vzdelávania a výchovy k pravdivým a užitočným poznatkom a trvalým zmysuplným hodnotám na vzájomnú a hlboko ľudskú spoluprácu. Možno je to skryté aj v aforizme, ktorého autorom je Stanislaw Jerzy Lec: Neskoznatieť, ale ani nezmačknuť, stáť na svojom, ale nestáť na mieste, byť pružným, ale neoblomným, byť ľavom alebo orlom, ale nie zvieratom, nebyť jednostranným, ale mať dve tváre – to je ťažká vec!

Za rozhovor ďakuje **Lubomír Pajtinka**

